

מאירס - ג'וינט - מכון ברוקדייל
MYERS - JDC - BROOKDALE INSTITUTE
مایرس - جوینت - معهد بروکدیل

הערכת כוח אדם ותכנון חברתי

**הערכת ההשפעה הכוללת של כלל
פעילות ג'וינט-ישראל ברמת היישוב על
פיתוח תשתיות חברתיות: מחקר גישוש**

מלכה כורזים ♦ תמי פלג

המחקר מומן על-ידי ג'וינט-ישראל
בשיתוף מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל

דוח מחקר

דמ-612-12

**הערכת ההשפעה הכוללת של
כלל פעילות ג'וינט-ישראל ברמת היישוב
על פיתוח תשתיות חברתיות: מחקר גישוש**

תמי פלג

מלכה כורזים

המחקר מומן על-ידי ג'וינט-ישראל בשיתוף מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל

אוגוסט 2012

ירושלים

אב תשע"ב

עריכת לשון: בלהה אלון
תרגום לאנגלית (תמצית מחקר והודעת פרסום): נעמי הלסטד
הפקה והבאה לדפוס: לסלי קליינמן

מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל
ת"ד 3886
ירושלים 91037

טלפון : 02-6557400
פקס : 02-5612391

כתובת באינטרנט : www.jdc.org.il/brookdale
דואר אלקטרוני : brook@jdc.org.il

תקציר

מבוא

הגיוינט מפעיל ביישובים שונים בישראל, (בעיקר בפריפריה החברתית-גיאוגרפית) מספר גדול של תכניות חדשניות העוסקות בתחומים חברתיים מגוונים והמיועדות למגוון רחב של אוכלוסיות יעד, ובהן: ילדים ובני נוער בסיכון, קשישים, עולים, ואנשים עם מוגבלויות.

מעבר לתרומת הספציפיות של כל תכנית לאוכלוסייה אותה היא משרתת, עלתה השאלה בגיוינט ישראל לגבי התרומה של מכלול התכניות למערכת החברתית הכוללת ביישוב ולהיערכות של הרשות המקומית לפיתוח ולאספקת שירותים חברתיים. במלים אחרות, אחת המשמעויות של פיתוח יכולות אלה קשורה למה שניתן להגדיר כתשתית חברתית מקומית. מעבר לזה, עלתה השאלה האם ישנה אפשרות ליצירת סינרגיות בין התכניות השונות ביישוב ובאיזו מידה קיימת השקעה מכוונת ביצירת סינרגיות אלה באמצעות צורות שונות של שיתוף פעולה בין התכניות.

על רקע שאלות אלה יזם הגיוינט מחקר הערכה שנועד לבחון בצורה שיטתית את ההשפעה הכוללת של פעילות הגיוינט על פיתוח וחיזוק תשתיות חברתיות ביישוב. המחקר הוא מחקר גישוש, וזאת הן מבחינת היותו ניסיון חלוצי להגדיר בצורה שיטתית את המושג של תשתית חברתית והן מבחינת ההתמודדות עם בדיקה של ההשפעה הכוללת של מגוון תכניות חברתיות על פיתוח תשתיות אלה.

מטרות ומערך המחקר

למחקר היו שלוש מטרות עיקריות:

1. לבחון את ההשפעה הכוללת של פעילות הגיוינט על פיתוח תשתיות חברתיות ביישוב

בדיונים שהתקיימו בוועדת ההיגוי של המחקר הוחלט להתמקד בשש תשתיות חברתיות שהפעילויות של הגיוינט ביישוב צפויות להשפיע עליהן, והן: א. תפיסות מקצועיות ודרכי עבודה חדשות בטיפול באוכלוסיות היעד; ב. שיתוף הפעולה בין ארגונים ומגזרים; ג. מערך ההתנדבות; ד. מנהיגות מתנדבת; ה. מאגר מידע על אוכלוסיות היעד ועל השירותים המסופקים להן; ו. הרמה המקצועית של אנשי מקצוע בשירותים החברתיים.

בבחינה של כל אחת מהתשתיות האלה נעשתה הבחנה בין שתי רמות השפעה: א) השפעה כחלק מהתכנית – לכל תכנית בודדת יכולה להיות השפעה על פיתוח תשתית ספציפית כחלק ממטרות התכנית, למשל פיתוח תשתית התנדבות ביישוב; ב) השפעה מעבר לתכנית – לתכנית יכולה להיות השפעה רחבה יותר מעבר לגבולות התוכנית קרי, על מערך ההתנדבות ביישוב. להשפעה רחבה זו יש משמעות מיוחדת כאשר יש ביישוב מגוון של תוכניות אשר זיקת הגומלין ביניהן יוצרת השפעה מצטברת על פיתוח תשתית ספציפית. במלים אחרות, השאלה היא באיזו מידה מכלול התכניות של הגיוינט ביישוב משפיע על השימוש הנרחב יותר במתנדבים ביישוב. אחד הדברים המייחדים מחקר זה הוא הנסיון לבחון את ההשפעה הכוללת והמצטברת של מגוון תוכניות על פיתוח כל אחת מהתשתיות החברתיות ברמה המקומית.

2. לבחון את שיתוף הפעולה הקיים בין תכניות הג'וינט ברמת היישוב

כחלק מהניסיון לבחון את ההשפעה הרחבה והכוללת על כל אחת מהתשתיות החברתיות, נבחן במחקר שיתוף הפעולה בין תכניות הג'וינט ברמת היישוב וזאת בשתי רמות - **בתוך כל אחד מהאגפים של הג'וינט** – הקשרים בין תכניות שונות השייכות לאותו אגף, **ובין אגפי הג'וינט** – הקשרים בין תכניות השייכות לאגפים שונים.

3. **לפתח מערכת מושגית בשני נושאים אלה שתוכל** שתוכל לסייע לג'וינט, ולארגונים אחרים, בתכנון התערבויות ברמת היישוב.

המחקר התבצע בשלושה יישובים והם: עכו, סחנין וכרמיאל. יישובים אלה נבחרו בשל ריבוי התכניות בהם, בכל אחד מהיישובים היו בעת ביצוע המחקר כ-30 תכניות.

המידע במחקר נאסף משלושה מקורות: מראשי האגפים בג'וינט, מאנשי מפתח מרכזיים במערכת המקומית והארצית בשלושת היישובים וממנהלי תכניות הג'וינט בכרמיאל.

בעת היציאה למחקר לא היה ברור האם המרואיינים יוכלו להתייחס לשאלות הרחבות שנבחנו במחקר ולהבחנות השונות לגבי סוגי ההשפעה של התכניות. הראיונות עם מקורות המידע השונים הראו כי הייתה נכונות רבה לענות לשאלון וכי המרואיינים הרגישו נוח להתייחס לפרספקטיבה הרחבה של השפעת התכניות. יחד עם זאת חלקם סברו כי אין להם מספיק מידע כדי להתייחס להשפעה הרחבה יותר של התכניות.

הדוח הנוכחי מציג ניתוח משולב של הנתונים משלושת מקורות המידע על שני הנושאים שנבחנו במחקר.

ממצאים עיקריים

א. ההשפעה של כלל פעילות הג'וינט על פיתוח וחיזוק של תשתיות חברתיות ברמת היישוב

מבחינה של נושא זה בשלושת היישובים (עכו, סחנין וכרמיאל) עולים הממצאים הבאים:

- ♦ רוב אנשי המפתח דיווחו על השפעה משמעותית על פיתוח וחיזוק חלק מהתשתיות החברתיות ברמת היישוב.
- ♦ בשלושת היישובים סברו אנשי המפתח כי לתכניות הג'וינט היתה השפעה רחבה על המערכת החברתית הכוללת ועל הערכות של הרשות המקומית לפיתוח ולאספקת שירותים חברתיים. תפיסה זו עלתה גם מהראיונות עם מנהלי תוכניות הג'וינט בכרמיאל.
- ♦ יש הבדלים בין התשתיות, במידה בה הן פותחו מעבר לתכניות. הבדלים אלה קשורים בחלקם לאופי התכניות ובחלקם למידה בה היה הדגש בתכנית על יצירת השפעה רחבה יותר מעבר לתכנית.
- ♦ קיימים הבדלים בין היישובים בהערכת מידת ההשפעה של התכניות על פיתוח וחיזוק התשתיות. הנובעים בחלקם מתמהיל התכניות הקיים ביישוב, ממשך הזמן בו מעורב הג'וינט ביישוב, ומהמידה בה היתה ההשקעה בתשתית הספציפית בעת כניסת הג'וינט ליישוב, וממאמץ המכוון שקיים בתכניות לפיתוח התשתית.

- ♦ רוב ראשי האגפים בג'וינט ומנהלי התכניות בכרמיאל ראו חשיבות בהשקעה בפעילויות הג'וינט לחיזוק התשתיות החברתיות ביישוב, ורובם הצביעו על עשייה הקיימת כבר היום בכיוונים אלה.

ב. שיתוף הפעולה בין תכניות הג'וינט ברמת היישוב

כפי שנאמר לעיל, שיתוף הפעולה בין תכניות הג'וינט ברמת היישוב הוא אחד האמצעים החשובים הן לקידום וליצירת השפעה כוללת של התכנית על התשתיות החברתיות והן לקידום היעילות של כל תכנית בודדת.

בבחינת נושא זה בשלושת היישובים עולים הממצאים הבאים :

- ♦ המרואיינים הגדירו את המושג של "שיתוף פעולה" באופנים שונים וביניהם, יידוע, סינכרון, תיאום, שיתוף פעולה, עזרה הדדית, והפניית לקוחות.
- ♦ נמצא כי קיים שיתוף פעולה ברמת היישוב בעיקר בין התכניות השייכות לאותו אגף ופחות בין תכניות השייכות לאגפים שונים.
- ♦ המרואיינים ייחסו חשיבות רבה לחיזוק שיתופי הפעולה בין התוכניות הפועלות ביישוב שלהם.
- ♦ המרואיינים הצביעו על קיומם של מספר מכשולים ליצירת שיתופי פעולה שעמם יש להתמודד והעלו את הצורך באיתור בדפוסים יעילים של שיתוף פעולה.

ג. פיתוח מערכת מושגית

אחת התרומות הנוספות של המחקר היא פיתוח מערכת מושגית להגדרת ההשפעה הכוללת של תכניות חברתיות על פיתוח תשתיות חברתיות ברמת היישוב. נמצא כי המרואיינים היו מסוגלים להתייחס להשפעה הרחבה מעבר לתכנית הספציפית, והם ראו בשש התשתיות האלה מדדים רלוונטיים למדידה של השפעת התכניות. יחד עם זאת, הם הצביעו על קיומן של תשתיות נוספות שניתן לשקול את בחינתן בהמשך..

ד. סוגיות לדיון

הממצאים מהמחקר מעלים מספר כיוונים אפשריים שיש להתייחס אליהם אם רוצים לקדם את הפיתוח העתידי של שני הנושאים שנחקרו- חיזוק ההשפעה הכוללת של הפעילות של הג'וינט על פיתוח התשתיות החברתיות ביישוב, ושיתופי פעולה בין תכניות הג'וינט ברמת היישוב.

- להחליט עד כמה יש עניין להשקיע באופן מכוון ושיטתי בחיזוק התשתיות מעבר לתכניות של הג'וינט, אילו תשתיות רוצים לחזק ומהם המנגנונים שיש לפתח כדי להרחיב את ההשפעות הללו.
- לפתח אסטרטגיה בכל יישוב, המבוססת על ראייה אינטגרטיבית של מכלול התכניות. באסטרטגיה זו יש לקחת בחשבון מספר נושאים: (1) המצב של התשתית ביישוב בעת כניסת הג'וינט; (2) משך הזמן שהתכניות פועלות ביישוב; (3) תמהיל תכניות הג'וינט ביישוב; (4) נקודות הדמיון בין התכניות ביכולת שלהן להשפיע על פיתוח התשתיות השונות.
- ♦ לפתח אסטרטגיה שתקדם שיתופי פעולה בין תוכניות הג'וינט ברמת היישוב כד לסייע בקידום פיתוח התשתיות החברתיות. תכנית זו כוללת:

- זיהוי הזדמנויות לשיתוף פעולה בין תכניות סביב חיזוק תשתיות ספציפיות
- הגדרה של סוגי שיתופי הפעולה הרצויים
- זיהוי המנגנונים של שיתופי פעולה שתורמים לחיזוק התשתית החברתית.

הממצאים מהמחקר משמשים את ג'וינט-ישראל בהערכות שלה להגברת ההשפעה הרחבה של של התכניות על המערכת החברתית ביישוב. ג'וינט-ישראל יזם גם תכנית בשם מכבי"י שמטרתה יצירת סינרגיה בין כל הפעילויות ביישוב, המערכת המושגית שפותחה במחקר מסייעת לתכנית זו בהגדרת התוצאות ובפיתוח כלים למדידה מתמשכת של תוצאות אלה.

המערכת המושגית שפותחה במחקר יכולה לשמש ארגונים אחרים המעוניינים בפיתוח תשתיות חברתיות ובהערכתן. בצד תרומה זו של המחקר, קיים עדיין צורך להמשיך לפתח את המערכת המושגית ואת שיטות המדידה לבחינת ההשפעה הכוללת של תכניות חברתיות ברמה המקומית .

דברי תודה

ברצוננו להודות למר ארנון מנטבר, מנכ"ל ג'וינט-ישראל על התשומות המקצועיות לאורך כל המחקר ועל הסיוע הרב בכל השלבים בביצועו.

תודה מיוחדת לפרופ' ג'ק חביב, מנכ"ל מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל, על הייעוץ המקצועי בכל שלבי המחקר.

אנו מודים לחברי ועדת ההיגוי של המחקר: גבי תמי ברנע, מנהלת תחום נכויות בג'וינט ישראל; מר חיים פקטור, סמנכ"ל ג'וינט ישראל וראש אגף תקציבים וכספים; מר יוסי תמיר, מנהל אגף תבת בג'וינט-ישראל; וגבי גלית שגיא, מנכ"לית אלכ"א בפועל וראש אגף התנדבות ופילנתרופיה (לשעבר) - על ההערות וההארות בכל שלבי המחקר.

תודתנו לראשי האגפים בג'וינט-ישראל על הרתמותם למחקר ועל הנכונות להשקיע מזמנם במהלך ביצוע המחקר.

אנו חבים תודה מיוחדת לאנשי המפתח בכרמיאל, סחנין ועכו - מנכ"לי העיריות, מנהלי המחלקות לשירותים חברתיים ומנהלי מחלקות חינוך - על התשומות החשובות ועל נכונותם הרבה לשיתוף פעולה. תודתנו למפקחים במשרד הרווחה והשירותים החברתיים על שיתוף הפעולה.

אנו מודים למנהלי תכניות הג'וינט בכרמיאל על נכונותם להשקיע מזמנם ומניסיונם ולסייע בביצוע מחקר זה.

אנו מודים לבלהה אלון על העריכה וללסלי קליינמן על ההבאה לדפוס.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
1	2. מטרות ומערך המחקר
1	2.1 מטרות המחקר
2	2.2 מערך המחקר
4	2.3 עיבוד המידע והצגת הממצאים
4	3. ההשפעה של פעילות הג'וינט ביישוב על פיתוח וחיזוק של תשתיות חברתיות ביישוב
4	3.1 תפיסות מקצועיות ודרכי עבודה חדשות (תשתית 1)
7	3.2 שיתופי פעולה בין ארגונים ומגזרים (תשתית 2)
9	3.3 מערך ההתנדבות (תשתית 3)
11	3.4 מנהיגות מתנדבת (תשתית 4)
13	3.5 מאגר מידע על אוכלוסיות היעד ועל שירותים בעבורם (תשתית 5)
15	3.6 הרמה המקצועית של אנשי מקצוע בשירותים חברתיים (תשתית 6)
16	4. שיתוף פעולה בין תכניות הג'וינט ביישוב
16	4.1 שיתוף פעולה תוך-אגפי ביישוב
18	4.2 שיתוף פעולה בין-אגפי ביישוב
20	5. המלצות לשיפור
22	6. סיכום וסוגיות לדיון

רשימת לוחות

- 5 **לוח 1:** פיתוח וחיזוק של תפיסות מקצועיות ודרכי עבודה חדשות, לפי ראשי האגפים בג'וינט, אנשי מפתח ביישוב ומנהלי תכניות בכרמיאל
- 7 **לוח 2:** פיתוח וחיזוק התשתית של שיתופי פעולה בין ארגונים ומגזרים ביישוב, לפי ראשי אגפים בג'וינט, אנשי מפתח ביישוב ומנהלי תכניות בכרמיאל
- 10 **לוח 3:** פיתוח וחיזוק מערך ההתנדבות ביישוב, לפי ראשי אגפים בג'וינט, אנשי מפתח ביישוב ומנהלי תכניות בכרמיאל
- 11 **לוח 4:** פיתוח וחיזוק המנהיגות המתנדבת ביישוב, לפי ראשי אגפים בג'וינט, אנשי מפתח ביישוב ומנהלי תכניות בכרמיאל
- 13 **לוח 5:** פיתוח מאגרי מידע על אוכלוסיות היעד ועל שירותים בעבורן ברמת היישוב, לפי ראשי אגפים בג'וינט ואנשי מפתח ביישוב
- 15 **לוח 6:** חיזוק הרמה המקצועית של נותני שירותים ביישוב, לפי ראשי האגפים בג'וינט ואנשי מפתח ביישוב
- 17 **לוח 7:** שיתוף הפעולה התוך-אגפי ברמת היישוב, לפי ראשי האגפים בג'וינט ומנהלי תכניות הג'וינט בכרמיאל
- 18 **לוח 8:** שיתוף הפעולה בין-אגפי ברמת היישוב, לפי ראשי האגפים בג'וינט, מנהלי תכניות הג'וינט בכרמיאל ואנשי מפתח ביישוב
- 23 **לוח 9:** לוח סיכום: ראיית הגורמים השונים את ההשפעה הכוללת של תכניות הג'וינט על פיתוח וחיזוק התשתיות החברתיות ביישוב